



UvA-DARE (Digital Academic Repository)

James Gleick: 'Wikipedia maakt ons bewuster van feilbaarheid van bronnen'

Huysmans, F.

Publication date

2011

Document Version

Submitted manuscript

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Huysmans, F. (null). (2011). James Gleick: 'Wikipedia maakt ons bewuster van feilbaarheid van bronnen'. Informatie Professional.
<http://www.informatieprofessional.nl/bijdragen/2011/11/james-gleick-wikipedia-ma/index.xml>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

TITEL

James Gleick: 'Wikipedia maakt ons bewuster van de feilbaarheid van bronnen'

LEAD

Zijn naam zal wel voor altijd verbonden blijven met *Chaos*, de titel van het boek dat hem in 1987 in één klap wereldberoemd maakte. Zijn nieuwste boek is gefundenes Fressen voor informatieprofessionals: *The Information: A History, A Theory, A Flood*, in het Nederlands vertaald als *Informatie: van tamtam tot internet*. Eind oktober arriveerde auteur James Gleick in Nederland voor een korte promotietour voor dat boek, waarbij hij ook de opleiding Culturele informatiewetenschap van de Universiteit van Amsterdam aandeed. 'Voor research kom ik door Google en Google Books minder vaak in bibliotheken dan ten tijde van *Chaos*.'

BODY

Voor de informatieprofessional die het een en ander over het verschijnsel informatie heeft gelezen, komt de proloog van het boek toch als een verrassing. Eerst passeert een reeks eminente natuurwetenschappers de revue die informatie als de basis voor het leven op aarde en de samenstelling van de kosmos hebben aangemerkt. De dat-wisten-we-toch-allang-houding staat dan al zwaar onder druk. En na de zin *In the long run, history is the story of information becoming aware of itself* is wegleggen van het boek geen optie meer.

James Gleick is iemand die weet hoe hij de lezer bij de kladden moet grijpen. De journalist en science writer (New York City, 1954) studeerde af in Engels en linguïstiek aan Harvard College en werkte tien jaar als journalist en redacteur bij de *New York Times*. Zijn debuut *Chaos: making a new science* maakte een breed publiek bekend met nieuwe natuurwetenschappelijke inzichten in atmosferische turbulenties, fractaalgeometrie en de fundamentele onvoorspelbaarheid van gebeurtenissen. Geen geringe prestatie gezien de ingewikkeldheid van de materie en de abracadabra in de termen om die ingewikkeldheid te beschrijven.

Reeds in dat boek werd de kiem gelegd voor het huidige boek over informatie, zo vertelt Gleick op 31 oktober in de universiteitsbibliotheek aan het Singel in Amsterdam. 'Ik stuitte bij het schrijven aan *Chaos* op het werk van Claude Shannon, de natuurkundige die werkte bij Bell Labs, de onderzoeksafdeling van het gelijknamige telecombedrijf. Zijn naam was bepaald geen gemeengoed in de Verenigde Staten. En dat terwijl zijn theorie toch de wiskundige basis had gelegd onder de informatierevolutie waarvan we toen de begindagen meemaakten.' Shannon was degene die op 32-jarige leeftijd het woord 'bit' introduceerde toen hij het verband zag tussen de algebra van George Boole uit de negentiende, en de opkomende transistortechnologie van de twintigste eeuw. Ja en nee, waar en onwaar – aan en uit.

Eind jaren veertig ontwikkelde Shannon met zijn 'mathematische communicatietheorie' een technische kijk op het verschijnsel informatie. Deze vertoonde een verrassende samenhang met het entropiebeprij uit de thermodynamica. Gleick stelt in zijn boek dat

het niet om een analogie maar in essentie om hetzelfde probleem gaat: hoeveel 'werk' is er nodig om onzekerheid over de staat waarin een systeem zich bevindt te reduceren? Informatie is entropie; korter kon het niet worden gezegd.

Shannons theorie had een belangrijke beperking: betekenis (meaning) kwam er met opzet niet in voor omdat 'de semantische aspecten van communicatie irrelevant zijn voor de technische problematiek' van het overdragen van informatie van punt A naar punt B. Shannon was in dienst van een telefoongigant, en diens belangrijkste probleem was de ruis die communicatie tussen zender en ontvanger parten speelde. Diezelfde ruis maakt het soms noodzakelijk om extra redundantie in te bouwen. Gleick illustreert dit fraai met de Afrikaanse tamtam en het luchtvaartalfabet. Elk voegt op zijn eigen manier redundantie toe om de boodschap over te kunnen brengen.

Gleick is beter vertrouwd met natuurwetenschappelijke dan met sociaal- of geesteswetenschappelijke concepties van informatie. Desalniettemin bleek in de Doelenzaal van de UvA-universiteitsbibliotheek dat de discussies over de rol van *memory institutions* als bibliotheken, archieven en musea in tijden van Google en Wikipedia niet langs hem heen zijn gegaan. De schrijver kreeg het zelf in de jaren negentig met Microsoft aan de stok toen hij in zijn artikelen aandacht vroeg voor de keerzijden van de dominante marktmacht van dat bedrijf geredeneerd vanuit het algemeen belang.

Hoewel hij dus zeker oog heeft voor de minder positieve kanten van de macht die achter grote bedrijven als Google schuilgaat, behoort Gleick tot de optimisten in het debat over de sociale gevolgen van digitalisering. 'Natuurlijk vindt Google niet alles en gaat er een zelfversterkend effect uit van die eerste tien hits. Toch vindt het algoritme vaak de dingen waar je naar op zoek was. Ook gaat er – op een andere manier – dezelfde serendipiteit van uit die we kennen van de boekenplank in de bibliotheek. Je loopt al scannend tegen bronnen aan die relevant blijken voor je onderzoek, maar die je uit jezelf nooit zou hebben gevonden.'

In *The Information* besteedt James Gleick veel aandacht aan de in de geschiedenis van de mensheid steeds terugkerende droom om alle bestaande kennis op één plek te verzamelen, ordenen en ontsluiten. Hij verhaalt over de daadwerkelijke pogingen daartoe, zoals de bibliotheek van Alexandrië en de diverse encyclopedieën. Maar ook over Borges' imaginaire bibliotheek van Babel, waarin werkelijk *alle* kennis bijeen is gebracht: de ware en de onware. Een plek waar dus weinig kennis te halen valt, omdat je niet weet wat waar en wat onwaar is. En zo komt het gesprek op Wikipedia, dat in het boek uiteraard ook veel aandacht krijgt. 'Omdat we de vroegere encyclopedieën zagen als autoriteiten, namen we alles wat erin stond voor waar aan. Maar natuurlijk stonden er fouten in. Die werden soms ontdekt en rechtgezet in de eerstvolgende editie, die dan weer nieuwe fouten bevatte. Het goede aan Wikipedia is dat we er nu niet meer omheen kunnen: bij pogingen om kennis vast te leggen gaat het altijd om voorlopige en vaak betwiste kennis. Wikipedia maakt ons gevoeliger voor het gegeven dat we kennis en bronnen nooit op *face value* kunnen vertrouwen.'

'Het mooie van Wikipedia is natuurlijk dat je te zien krijgt hoe kennis soms ter discussie staat. Zo was er eind 2006 een maandenlange *edit war* over de vraag of mensen die katten houden nu als hun "eigenaars", "verzorgers" of "menselijke metgezellen" moesten worden aangeduid. Dan gaat het nog om een tamelijk triviaal aspect. Anders wordt het

wanneer het om belangrijker zaken gaat. Ik schaam me als Amerikaan wel dat een 'evolutie' in mijn land tot de betwiste kennis behoort.'

Zeven jaar werkte James Gleick aan zijn boek, hoewel niet non-stop. Kwam hij bij voor onderzoek wel eens in bibliotheken? 'Ja zeker wel. Veel dingen die je nodig hebt, vind je niet op internet. Dat zal in de toekomst mogelijk anders worden, want veel van de rechtenvrije, historische bronnen zijn in Google Books te vinden. Voor research kom ik door Google en Google Books minder vaak in bibliotheken dan ten tijde van *Chaos*.'

Is er over tien, twintig jaar dan nog wel behoefte aan fysieke bibliotheken? 'Over bibliotheken maak ik me eigenlijk niet zoveel zorgen. Die zullen we wel nodig blijven hebben voor de dingen die niet online te vinden zijn. Ik maak me eigenlijk meer zorgen om de fysieke boekhandel, die door een slim bedrijf als Amazon nu onder grote druk staan.'

Wat ik Gleick na afloop vergeet te vertellen is dat ik diezelfde ochtend een mailtje binnenkreeg van Amazon: of ik op grond van mijn eerdere koopgedrag niet toevallig geïnteresseerd ben in een onlangs verschenen boek met de titel *The Information: A History, A Theory, A Flood*. Met een korting van 32 procent op de aanbevolen boekhandelsprijs.

Frank Huysmans